

Is natuurlijk beter?

tekst Ardine Korevaar en Henk van der Scheer

Het begrip 'natuurlijk' wordt vaak gebruikt, zeker door mensen die de natuur een warm hart toedragen. 'Natuurlijk' bijhouden is populair onder imkers. Het lijkt alsof iedereen dan weet waar het over gaat en regelmatig worden in gesprekken over dit onderwerp waardeoordelen toegekend aan de begrippen 'natuurlijk' en 'onnatuurlijk'. Natuurlijk wordt in deze context meestal als goed beoordeeld en onnatuurlijk als slecht. Een nadere beschouwing van deze begrippen levert zeker stof tot nadenken op.

Natuurlijk betekent vaak "zonder menselijke ingrepen of beïnvloeding", "zoals het van nature voorkomt of zich spontaan ontwikkelt", dit in tegenstelling tot *onnatuurlijk*, *cultureel*, *kunstmatig* of *technisch*. Op Wikipedia valt te lezen dat er een scheidslijn wordt getrokken bij de menselijke invloed. Anderen menen dat ook de mate waarin de mens ingrijpt van belang is. Minder menselijke invloed is dan meer natuurlijk.

Menselijke invloed

Toch zijn er nogal wat dingen die we natuurlijk noemen, waar de menselijke invloed wel degelijk een rol speelt, zoals natuurlijk terreinbeheer, natuurlijke voeding en natuurlijk/biologisch bijhouden. 'Natuurlijkheid' geeft hier een wenselijke, geïdealiseerde situatie aan, maar blijkt als begrip toch lastig. Natuurlijk terreinbeheer? Het begrip is in tegenspraak met zichzelf. Wat denkt u van het beheer van de natuur in de Oostvaardersplassen? Grote grazers (konikpaarden, heckrunders en edelherten) gaan dood in strenge winters door gebrek aan voedsel. Moet er dan worden bijgevoerd of moet het aantal dieren worden beperkt door de inzet van predatoren (wolf) of door afschot? En wat is natuurlijke/biologische/ecologische voeding? Daarmee worden niet de in het wild gevonden paddenstoelen of paardenbloemblaadjes voor de sla bedoeld, maar door de mens geteeld of geproduceerd voedsel, waarbij de productie moet voldoen aan SKAL-richtlijnen over het niet gebruiken van gewasbeschermingsmiddelen en meststoffen. Soms ook wordt 'biologisch' enkel gebruikt als marketing term en moet het voorvoegsel 'oer-' iets aanduiden van 'vroeger' alsof vroeger alles beter was...

En bijhouden?

Honingbijen leven en leefden in onze streken van nature in holle bomen aan de rand van een bos. Dat is een natuurlijke situatie. Gezien vanuit die wetenschap is het houden van honingbijen in korven of kasten ten nutte van de mens een onnatuurlijke situatie. Meer natuurlijk wordt het als we 'ten nutte

van de mens' achterwege laten. Dan kunnen we een zwerm in een lege kast of korf laten trekken en die z'n gang laten gaan. Dat is vergelijkbaar met het aanbieden van een insectenpaleis aan solitaire bijen of het ophangen van nestkastjes voor vogels. Het mooie is dat onder dergelijke omstandigheden zowel (honing)bijen als vogels een heel natuurlijk gedrag vertonen en dat is interessant voor liefhebbers van het natuurlijke. Bij honingbijen zit er echter wel een addertje onder het gras. Honingbijen hebben parasieten (varroamijten), net als de mens (wormen, luizen), en daar kun je maar beter iets aan doen omdat het leven anders erg ongemakkelijk voor ons wordt of voor het bijenvolk zelfs fataal kan aflopen. Wilt u zo 'natuurlijk' mogelijk imkeren dan is het boek 'Naturgemässe Bienenzucht' een aanrader.¹

Natuurlijkheid: een biologisch begrip of evenwicht?

Natuurlijkheid gaat over bepaalde afspraken betreffende de mate waarin de mens invloed uitoefent op haar 'biologische' omgeving. Dat wil zeggen: wat wij als "natuurlijk" ervaren is een bepaald evenwicht tussen biologische en niet-biologische factoren. Als dat evenwicht ontbreekt wordt vol afkeuring gesproken over een onnatuurlijke situatie. Niet voor niets steken natuurlijkheid en onnatuurlijkheid altijd de kop op in discussies over controversiële onderwerpen als biotechnologie, de opslag van kernafval bij het gebruik van kernenergie, natuurbeheer en landbouwkundige teeltmethoden. Ook in de bijenhouderij is soms sprake van een "scholen"-strijd. Het zijn onderwerpen waar het ingrijpen van de mens beheerd moet worden. Biotechnologie bij dieren, genetische modificatie via DNA-technologie bij planten en het kloneren van mensen zijn onnatuurlijke ingrepen ... en dus verwerpelijk?. Natuurlijkheid is een merkwaardige mix van ethiek en natuurwetenschap. Natuurlijkheid is meer dan alleen maar een biologisch begrip. Een situatie of toestand als 'natuurlijk' bestempelen betekent niet dat die situatie goed, wenselijk en onschadelijk is. Bovendien: voor wie is die situatie dan goed, wenselijk en onschadelijk?

De kracht van het natuurlijkheidsargument berust op de ogenschijnlijke vanzelfsprekendheid. Het klinkt als een wetenschappelijke constatering, een verwijzing naar een hogere, onveranderlijke orde. Terwijl het uiteindelijk toch vooral gaat over de afspraken die wij mensen maken over de dingen die we kunnen manipuleren en hoe we dat zullen doen.

Om welke principes gaat het eigenlijk?

In de natuur is het eten en gegeten worden. De meest giftige stoffen komen niet uit de fabriek, maar zijn aanwezig in de natuur. Wat te denken van de natuurlijkheid van ziekten, plagen en klimaatinvloeden? Dankzij allerlei 'onnatuurlijke' situaties, daar waar de mens haar omgeving manipuleert, is het op de wereld een stuk prettiger toeven. Moeten we dan toch krampachtig onderscheid blijven maken tussen natuurlijk en onnatuurlijk, met alle waardenoordelen? Nee, het zijn niet de principes van natuur en natuurlijkheid versus cultuur en cultuurlijkheid waar het om gaat. Waar we uiteindelijk mee geconfronteerd worden zijn de uitkomsten van onze keuzes voor bijvoorbeeld gezondheid, (voedsel)veiligheid, geproduceerde hoeveelheid CO₂, brandstofgebruik en milieuschade door discutabel grondgebruik. Om dicht bij huis te blijven: ook de aanplant van koolzaad als energieleverancier (biodiesel) is zeer omstreven.

Honing, een natuurproduct?

Honingbijen leven van natuurproducten: stuifmeel en nectar. In gebieden met een groot areaal landbouwgewassen zijn die natuurproducten nogal eens verontreinigd met residuen van gewasbeschermingsmiddelen. Het houden van honingbijen in een dergelijke omgeving maakt bijhouden steeds minder natuurlijk. Nog minder 'eco' wordt het als we varroamijten gaan bestrijden met synthetisch-chemische diergeneesmiddelen zoals amitraz, coumaphos of fluvalinaat. Ook die middelen komen in de honing terecht. En vervolgens oogsten we de honing en proberen we deze aan de man te brengen als zijnde puur natuur of als biologisch, wat in Nederland niet mogelijk is volgens de SKAL-nomen. Hoe eerlijk/natuurlijk zijn we eigenlijk als imkers, hobby of beroepsmatig?

We kunnen wel streven naar een situatie waarin we minder schadelijke stoffen gebruiken. Maar willen we terug naar de toestand van honingjagers in het bos? En daarmee zijn we weer terug bij de menselijke meetlat, te weten: we houden nu eenmaal honingbijen en we willen graag wat honing oogsten. De vraag wordt dan: Hoe kunnen we dat zo gezond en/of veilig mogelijk aanpakken?

Conclusie

In plaats van de discussie te voeren over begrippen en principes als 'natuurlijk' en 'onnatuurlijk' is het misschien wel zinvoller en duidelijker om te spreken over de achterliggende belangen, over de uitkomsten van onze keuzes en het te hebben over dierenwelzijn, gezondheid, voedselveiligheid en milieuschade in plaats van zaken te beoordelen als 'natuurlijk' of 'onnatuurlijk' met een vaak onuitgesproken waardeoordeel. ●

foto Harry van Oosternout †

foto Ryan Cummings (BuenaLuna Landscape Design)

Boven: Cultureel/landschappelijke nostalgie: korenbloemen tussen het graan.

Onder: Door honingbijen bewoonde holte in boom, ontstaan door een menselijke, 'onnatuurlijke' ingreep: snoeien.

1 Moosbeckhofer, R. en Bretschko, J., 1996. *Naturgemässe Bienenzucht*. Leopold Stocker Verlag, Graz-Stuttgart.